

Любченко І.І.

кандидат педагогічних наук,
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист,
голова циклової комісії педагогіки,
психології та методик дошкільної освіти

Сажієнко А.П.

викладач I кваліфікаційної категорії
Комунальний заклад «Уманський
гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т. Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** Воєнний стан викликає не лише фізичні, але й соціокультурні та психологічні виклики, які вимагають активної громадянської позиції від населення, зокрема здобувачів освіти. У цій статті аналізуються реалії, досвід та перспективи формування свідомої життєвої позиції студентів під час воєнного стану. Розглядаються стратегії освітніх закладів та педагогічних працівників у вихованні активних громадян, а також можливості, які надаються молоді для виявлення своєї активної громадянської позиції та участі у громадському житті в умовах воєнного конфлікту. Особлива увага приділяється інноваційним підходам та практикам, спрямованим на зміцнення громадянської свідомості та активності студентів у період кризи.*

***Ключові слова:** громадянська освіта, громадянська позиція, здобувачі освіти, воєнний стан, свідомість, інноваційні підходи, патріотизм.*

Liubchenko I.I., Sazhüenko A.P. Formation of an active life position of educators under the conditions of military state. Martial state causes not only physical, but also socio-cultural and psychological challenges that require an active civic stance from the citizens and education seekers, in

particular. This article analyzes the realities, experience and prospects of forming a conscious life position of students during martial state. The strategies of educational institutions and pedagogical workers in bringing up of active citizens are taken into consideration, as well as the opportunities provided to young people revealing their active civic position and participating in public life in the conditions of a military conflict. Special attention is paid to innovative approaches and practices aimed at strengthening the civic consciousness and activity of students during the crisis.

Key words: *civic education, civic position, education seekers, martial state, consciousness, innovative approaches, patriotism.*

Актуальність теми формування активної життєвої позиції здобувачів освіти в умовах воєнного стану надзвичайно важлива в сучасному світі, де воєнні конфлікти та загрози безпеці є дійсністю для багатьох країн.

По-перше, воєнний стан породжує серйозні виклики для громадянського суспільства, оскільки вимагає мобілізації та дії кожного громадянина. Здобувачі освіти, будучи молодими та активними членами суспільства, мають великий потенціал у формуванні позитивної громадянської позиції.

По-друге, освіта завжди відігравала ключову роль у формуванні свідомих громадян, здатних аналізувати інформацію, розуміти соціальні процеси та брати активну участь у громадському житті. У період воєнного стану освітні заклади освіти мають унікальну можливість вплинути на формування цінностей та поглядів молодого покоління.

По-третє, актуальність цієї теми полягає й у визначенні оптимальних стратегій та практик, які допоможуть ефективно формувати активну життєву позицію в умовах воєнного конфлікту. Розробка та впровадження таких стратегій є важливим завданням для освітніх систем країн, що переживають воєнний стан.

Отже, у контексті сучасних геополітичних реалій актуальність формування свідомої громадянської позиції здобувачів освіти в умовах воєнного стану виявляється як важлива передумова для зміцнення демократії, миру та стабільності в суспільстві.

Мета дослідження полягає в аналізі реалій, досвіду та перспектив формування активної життєвої позиції серед здобувачів освіти в умовах

воєнного стану. Конкретні цілі дослідження включають:

Аналіз реалій: вивчення сучасних політичних, соціальних та економічних умов, що визначають контекст воєнного стану та його вплив на освітній сектор.

Досвід формування громадянської позиції: дослідження існуючих підходів, методів та практик, використовуваних освітніми закладами та педагогічними працівниками для формування у своїх здобувачів освіти громадянської свідомості та активної позиції у період воєнного конфлікту.

Перспективи: визначення можливих шляхів подальшого розвитку та вдосконалення стратегій формування активної життєвої позиції здобувачів освіти в умовах воєнного стану, враховуючи сучасні виклики та тенденції.

Виявлення перешкод та можливостей: аналіз факторів, що можуть перешкоджати або сприяти формуванню громадянської позиції учасників освітнього процесу в умовах воєнного конфлікту.

Розробка рекомендацій: на основі отриманих даних розроблення практичних рекомендацій для освітніх закладів, педагогічних працівників та владних структур з метою ефективного формування громадянської свідомості та активної позиції учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану.

Отже, мета дослідження спрямована на розуміння та підвищення ефективності процесу формування активної життєвої позиції здобувачів освіти в умовах воєнного конфлікту з метою забезпечення стабільності та миру в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Воєнний стан завжди є викликом для суспільства та всіх його складових, включаючи освітній сектор. У таких надзвичайних обставинах формування активної життєвої позиції серед здобувачів освіти набуває особливого значення. Війна перевертає звичну картину світу, змушуючи кожного громадянина активно думати, аналізувати та діяти на користь суспільства та миру.

Формування свідомої громадянської позиції серед студентів закладів вищої освіти Черкащини є важливою складовою освітнього процесу. Щоб досягти цієї мети, необхідно впроваджувати різноманітні заходи та програми:

1. Інтеграція громадянської освіти в навчальні плани:

- розширення навчальних програм для включення елементів громадянської освіти в різні дисципліни;
- організація курсів або спеціальних семінарів, присвячених громадянському вихованню.

2. Проведення відкритих лекцій та дискусій:

- запрошення відомих громадських діячів, політиків, та експертів для проведення відкритих лекцій та дискусій з актуальних громадянських тем;
- створення платформ для обговорення важливих суспільних питань серед студентської громадськості.

3. Участь у громадянських проєктах:

- залучення здобувачів освіти до участі в громадянських та соціальних проєктах;
- організація конкурсів із соціальної відповідальності для здобувачів освіти.

4. Моделювання ситуацій громадянського вибору:

- проведення тренінгів та семінарів, під час яких здобувачі освіти можуть взяти участь у різних рольових іграх та ситуаційних вправах, спрямованих на розвиток громадянської свідомості.

5. Створення громадянських платформ:

- розробка та підтримка веб-сайтів, блогів чи соціальних мереж, де здобувачі освіти можуть обмінюватися ідеями, поглядами, та висловлювати свої думки з питань громадянського суспільства.

6. Участь у громадських об'єднаннях:

- стимулювання участі здобувачів освіти у громадських організаціях, студентських радах та інших формах студентського самоврядування;
- сприяння студентським ініціативам та проєктам, спрямованим на покращення громадського життя.

Важливо, щоб освітні програми сприяли не лише набуттю фахових навичок, але й розвитку громадянської активності, критичного мислення та відповідальності серед молоді.

У контексті воєнного стану формування активної життєвої позиції серед молоді в освітніх закладах виявляється ще більш актуальним завданням. В таких умовах важливо спрямовувати зусилля на зміцнення національної самоідентичності та патріотизму, а також розвиток

громадянської активності. Ось кілька спрямованих заходів, які можуть бути використані:

1. Громадянська освіта з фокусом на історію та культуру:

- включення у програми вивчення історії та культури України з особливим акцентом на період важких випробувань, в тому числі воєнних конфліктів;
- проведення лекцій, семінарів та відзначення пам'ятних дат, пов'язаних із подіями в історії країни.

2. Патріотичні заходи та свята:

- організація патріотичних заходів, таких як виставки, концерти, тематичні конкурси тощо;
- святкування національних свят та важливих подій, пов'язаних із захистом країни.

3. Вивчення законів та прав людини:

- закріплення знань стосовно конституційних прав та свобод громадян;
- проведення правових тренінгів для підвищення юридичної грамотності.

4. Волонтерська діяльність та підтримка військових:

- організація волонтерських заходів та проектів для підтримки військовослужбовців та їх родин;
- залучення студентів до волонтерської діяльності в зоні конфлікту чи для підтримки ветеранів.

5. Тренінги з вирішення конфліктів та медіаосвіта:

- проведення тренінгів, спрямованих на розвиток навичок вирішення конфліктів мирними засобами;
- навчання здобувачів освіти критично сприймати інформацію з мас-медіа та соціальних мереж.

6. Стимулювання громадянської участі:

- залучення здобувачів освіти до участі в громадських організаціях, ініціативах та роботі студентських рад;
- організація дискусій та форумів щодо важливих питань для сприяння активній життєвій позиції.

Ці заходи спрямовані на підвищення свідомості здобувачів освіти та формування їхньої активної життєвої позиції в умовах воєнного стану, сприяючи також утвердженню національної самоідентичності та патріотизму.

Реалії:

Психологічний вплив конфлікту: воєнний стан може суттєво впливати на психологічний стан молоді. Важливо створювати умови для психосоціальної підтримки здобувачів освіти, організації психологічних тренінгів та консультацій.

Зміцнення солідарності: умови воєнного стану можуть викликати необхідність взаємодопомоги та солідарності серед студентської громади.

Досвід:

Участь у військовому навчанні: інтеграція здобувачів освіти до системи військової підготовки може стати одним із шляхів формування відповідального громадянина.

Міжнародний діалог: залучення здобувачів освіти до міжнародних обмінів та проектів для сприяння міжнаціональному взаєморозумінню та врегулюванню конфліктів.

Перспективи:

Створення інноваційних освітніх програм: розвиток програм, які враховують особливості воєнного стану, включаючи навички виживання, психологічну стійкість та етику.

Розвиток критичного мислення: формування у здобувачів освіти вміння критично оцінювати інформацію та розуміти різні погляди на конфліктні питання.

Використання технологій:

Віртуальна реальність та онлайн-ресурси: використання технологій для створення симуляцій воєнного стану, які допомагають здобувачів освіти краще розуміти ситуацію та приймати обдумані рішення.

Мережеві платформи для обговорень: створення онлайн-платформ для обговорення актуальних питань, сприяння діалогу та обміну думками серед студентської громади.

Загалом, формування активної життєвої позиції у молоді в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу, який охоплює як освітній, так і психологічний аспекти. Розробка та впровадження цільових програм та заходів може стати основою для розвитку відповідальної громадянської позиції, що базується на патріотизмі та розумінні особистого внеску у вирішення суспільних проблем.

Висновки. На основі аналізу реалій, досвіду та перспектив формування активної життєвої позиції здобувачів освіти в умовах воєнного стану можна зробити наступні висновки:

Важливість громадянської освіти: у період воєнного конфлікту освіта виявляється критично важливою для формування свідомих та активних громадян. Громадянська освіта сприяє розвитку громадянської свідомості, патріотизму та готовності до дії на користь суспільства.

Потреба у спеціальних підходах: в умовах кризи та воєнного стану необхідно застосовувати спеціальні підходи до формування громадянської позиції, що враховують особливості соціально-політичного контексту та психологічні аспекти.

Роль освітніх закладів: освітні заклади відіграють ключову роль у формуванні громадянської позиції молодого покоління. Вони мають забезпечити доступ до об'єктивної інформації, розвивати критичне мислення та активізувати громадянську участь.

Необхідність інноваційних підходів: у зв'язку з викликами воєнного стану необхідно вдосконалювати та впроваджувати інноваційні методи та технології в громадянську освіту для більш ефективного формування позитивної громадянської позиції.

Залучення молоді: важливо активно залучати молодь до громадської діяльності та діалогу з владою, надаючи їм можливості висловлювати свої погляди та приймати участь у прийнятті рішень на різних рівнях.

Отже, ефективне формування активної життєвої позиції здобувачів освіти в умовах воєнного стану є важливою передумовою для зміцнення демократії, миру та стабільності в суспільстві.

Література

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2126-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#>.
2. Освіта України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник / за заг. ред. С.М. Шкарлета. Київ, 2022. 358 с.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність : наук.-метод. зб. / за заг. ред. С.М. Шкарлета. Київ–Чернівці : Букрек, 2022. 140 с.